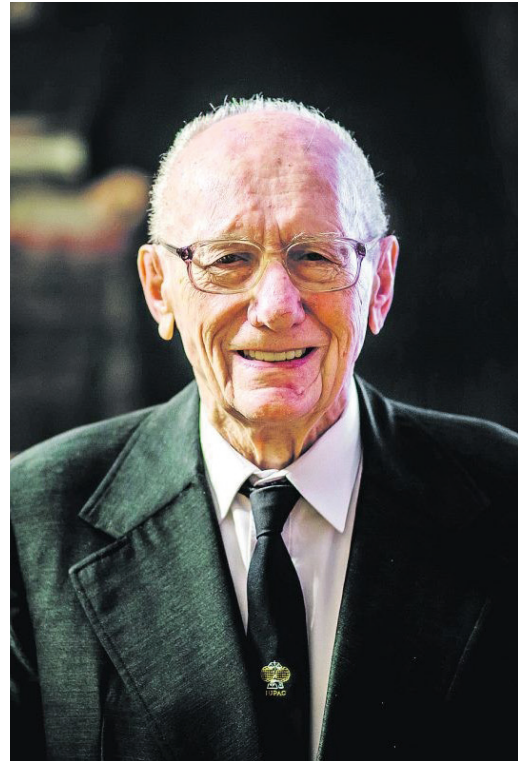

Beck Mihály akadémikustól búcsúzunk

2017. július 31-én elhunyt Beck Mihály akadémikus, nemzetközi hírű vegyész, aki azért is sokat tett, hogy a tudomány közkinccsé váljon. 1993 és 2000 között tagja volt a Természet Világa szerkesztőbizottságának, számos, ma már hivatkozási alapot jelentő írása jelent meg folyóiratunkban. Néhány ezek közül: A Természetudományi Közlöny története (1991), A hidegfűző rejtélyének megoldása (1994), Változatok egy elemre. Kajtár Márton emlékének (1996), Jöslás és tudományos előrelátás (1998), Tudományos mozgalmak. Nyolcvan év hazai természettudományi művelődéstörténete (1998), Tévedés a tudományban (1999), A koincidencia (2003), Minőség és mennyiség a kémiában (2005, Kémia különszám).

Amikor hívtuk, mindig örömmel jött velünk hazai és határainkon túli iskolákba, pedagógustalálkozókra, erősítve a Természet Világa előadó-csapatát.

A következő írásokkal Beck Mihályra emlékezünk.

A magyar tudomány nagy vesztesége

„A tudományos kutatások eredményeivel állandóan találkozok minden polgár, de ezeket annyira természetesnek tartja, hogy észre sem veszi. Olyan számára, mint a tiszta levegő, amit csak akkor érzékel, ha maga is érzékeli a levegőszennyezést. Furcsamód azonban ilyenkor mindig a tudományt okolja a bajért, pedig csak a tudomány eredményei képesek hozzásegíteni valamennyiünket ahhoz, hogy felismerjük a bajok gyökerét, és hatásosan tudjuk azokat megszüntetni.”
(Beck Mihály)

Életének 88. évében elhunyt Beck Mihály akadémikus, a komplex vegyületek kémiájának nemzetközi hírű szakértője. Fontos szakmai monográfiák, valamint több mint 250 tudományos cikk szerzője, nevéhez 23 szabadalom is fűződik. Életpályájáról és tudományos munkásságáról a Lexica Kiadó neves tudósokról szóló sorozatának már megjelent kötete számol be részletesen, amelynek címe: *A kutatás kaland*, szerzője Silberer Vera fizikus, vegyész, tudományos újságíró-szerkesztő.

Beck professzor a Kossuth Lajos tudományegyetem professzor emeritusa, volt rektorhelyettese és rektora. 1976 és 1985 között a Magyar Tudományos Akadémia Kémiai Tudományok osztályának elnöke

volt, de azóta is aktív szerepet játszott az akadémiai tudományos bizottságok munkájában. A tudományos munka mellett fontosnak tartotta az ismeretterjesztést és az áltudományok elleni kiállást.

A Természet Világa folyóirat szerkesztőbizottsága tagjaként neki is szerepe volt abban, hogy a lap a legmagasabb színvonalú tudományos ismeretterjesztés fellegvára lehessen. Emellett kiváló humorérzéke is volt, nem véletlen, hogy az áltudományoktól és a tudomány humoráról szóló művei nagy népszerűségnek örvendtek. [1–3]

Az áltudományokkal kapcsolatban érdemes idézni néhány fontos észrevételét: „Az áltudomány: pótlék. Tudomány-pótlék azoknak, akikben él a vágy a világ

bármilyen felszínes megismerésére is, de nem szereztek elegendő ismereteket ahhoz, hogy megkülönböztessék a tudományt az áltudománytól és beleesnek a látszólag egyszerű felismerések csapdájába. Vallás-pótlék azok számára, akik nem tudják nélkülözni világnézetük kialakításában a természetfelettit, de nem érik be a bevett valóságok nyújtotta tanításokkal.”

„Tudományosan képzett, kritikusan gondolkodó elmék számára az áltudományos munkák olvasása olykor szórakoztató. Kesernyűvé csak akkor válik az olvasó szájíze, ha arra gondol, hogy a szerző nem tréfának szánja művét, és vannak olvasók is, akik komolyan veszik ezeket a hőbortos írásokat. A tudományval foglalkozók számára azonban

feltétlenül hasznos az áltudomány megismerése. Az áltudomány: torzító tükör, melyben a kutató hibái – módszerbeli és jellemhibák egyaránt – karikírozva jelennek meg.” [1]

Ami a humor és tudomány közötti kapcsolatot illeti, a következő idézet is igen tanulságos: „Sokak számára meglepőnek, sőt szentségtörésnek tűnhet a tudomány humoráról beszélni, hiszen a tudomány komoly dolog. Akik így vélekednek, nem veszik figyelembe, hogy a tudománnyal foglalkozók is emberek, közönséges, olykor kifinomult tulajdonságokkal, amelyek a humoros történetek forrásai lehetnek, sőt magának a tudományos kutatásnak is vannak elemei, amelyek sajátosan azonosak: a látszólag össze nem függő dolgok közötti kapcsolat felfedése.” [3]

Az áltudományokkal foglalkozó művek a tudományos körökben is jelentős visszhangot váltottak ki. A parapszichológiai jelenségek, a jövő eseményeinek megjósolása, a végtelen mennyiségű energiaforrások feltárása, a legsúlyosabb betegségek gyógyításának ígérete ugyanis csábítóan hat mindenkire, és tág teret nyit a hiszékenység vámszedőinek. Az egyik recenzió megjegyezte, hogy: „Az elmúlt két és fél évtized alatt az irracionális nézetek tovább terjedtek társadalmunkban, sok esetben a média hathatós közreműködésével. A neves tudós új művére már régóta vártunk. Az irracionális nézetek megállításához szükség van arra, hogy nemzetközi hírű, hiteles tudósok is hallassák hangjukat a ráció védelmében.” [4]

Beck Mihály professzor észrevételeire és humoros megjegyzéseire napjainkban is igen nagy szükség lenne, ezért különösen érezhető lesz e kiemelkedő tudós észrevételeinek hiánya.

BENCZE GYULA

Irodalom

- [1] [Beck Mihály: *Tudomány és áltudomány*, Akadémiai Kiadó, 1977,
- [2] Beck Mihály: *Parajelenségek és paratudományok*, Vince Kiadó, 2004.
- [3] Beck Mihály: *Humor a tudományban*, Akadémiai Kiadó, 2010.
- [4] Bencze Gyula: *Mit ér a tudomány humor nélkül*, Fizikai Szemle, 2011/3, 106-108 old.

Emlékszilánkok

Soha senki nem mondta nekem, hogy Beck Mihály a leghíresebb kortárs magyar kémikus. Erre magamtól jöttem rá. Két komoly jel is utalt erre.

Amerikában töltött éveim alatt bármerre is mentem, mindig akadt valaki, aki hallott már „Miska Beck” munkájáról. A Nobel-díjas Henry Taube-val beszélgetve már az első percben szóba került a neve. A Priestley-érmes Harry Gray részletesen felelevenítette azt az időszakot, amikor Koppenhágában Miska és ő munkatársak voltak. Csak egy magyar születésű kémikus neve volt az övéhez hasonlóan közismert: Oláh György, de ő amerikainak számított.

A másik áruklódó jel az volt, hogy a debreceni és szegedi kémiai tanszéken mindenki anekdotákat mesélt róla. Még az is, aki soha nem dolgozott vele.

Debrecenben a Fizikai Kémiai Tanszék gyakorlatilag minden, nálam idősebb oktatójának pályafutásában meghatározó szerepet játszott. Egymás közötti vitáinkban számtalanszor hallottam azt a végsőnek szánt érvet, hogy Beck Mihály hasonló helyzetben ezt vagy azt tette. A bennem bujkáló kisördög ilyenkor mindig arra emlékeztetett szép csendben, hogy maga a példakép ezt az érvet minden biztonnyal visszautasította volna, s a korábbi minták követése helyett az éppen fennálló körülményekhez alkalmazkodott volna. Azt is egy kollégájától hallottam, hogy pályafutásának nagy találmánya az volt, hogyan lehet igen szerény anyagi forrásokra támaszkodva is, logi-

kus és ötletes gondolkodás révén világszínvonalú tudományos eredményeket elérni. Ezt a trükkjét mindig is nagyon szerettem volna lemásolni. Még ma sem mondtam le róla teljesen.

Nem tudom pontosan, mikor hallottam Beck Mihály nevét először (valamikor az 1980-as évek második felében lehetett), de arra egész biztosan emlékszem, hogy közéleti szerepvállalása adott erre alkalmat: időnként a médiában vitatkozott általa áltudományosnak tartott nézetekkel. Nem mondhatom, hogy ez az önként vállalt szerep számomra mindig rokon-szenves fényben tüntette volna fel őt.

Sőt, még ma is kételkedem abban, hogy nyilvános szereplése használt-e annak az ügynek, amelynek a javát szolgálni akarta. Most már persze azt is tudom, hogy mindez a kutatásokhoz nem közvetlenül kötődő tevékenységének csak egy igen keskeny szelete volt.

Akadémikus-rektorként egészen kivételes energiával vállalta fel a tudományos ismeretterjesztést. Nehéz elképzelni, hogy a televízió vagy a nyomtatott sajtó szerkesztői kilincseltek volna nála különböző felkérésekkel. Az a gyanúm, inkább neki kellett harcolnia a lehetőségekért. Aligha véletlen, hogy a